

ISSN 0134 — 6393

**ЗБІРНИК
НАУКОВИХ ПРАЦЬ
УМАНСЬКОГО
НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ
САДІВНИЦТВА**

засновано в 1926 р.

**Частина 2
Економіка**

**ВИПУСК
79**

Умань — 2012

УДК 63(06)

Включено до переліків №1 і №6 фахових видань з сільськогосподарських та економічних наук (Бюлетень ВАК України №8 і №11, 2009 рік).

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень, проведених працівниками Уманського національного університету садівництва та інших навчальних закладів Міністерства аграрної політики та продовольства України і науково-дослідних установ НААН України.

О.О. Непочатенко — доктор економ. наук (відповідальний редактор),
В.В. Манзій — кандидат с.-г. наук (заступник відповідального редактора),
О.І. Здоровцов — доктор економ. наук, Т.Є. Кучеренко — доктор економ. наук,
Л.В. Молдаван — доктор економ. наук, А.С. Музиченко — доктор економ. наук,
Ю.О. Нестерчук — доктор економ. наук, О.О. Школьний — доктор економ. наук,
В.С. Уланчук — доктор економ. наук, С.П. Полторецький — кандидат с.-г. наук (відповідальний секретар).

Рекомендовано до друку вченою радою Уманського НУС, протокол № 6 від 24 травня 2012 року.

Адреса редакції:

20305, вул. Інститутська, 1, м. Умань, Черкаської обл.
Уманський національний університет садівництва, тел.: 4-69-77.

Свідоцтво про реєстрацію КВ № 17791-6641ПР від 17.03.11 р.

© Уманський національний університет садівництва, 2012

ЗМІСТ

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

<i>О.О. Непочатенко, П.М. Боровик, О.С. Тригубенко</i>	ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....	6
<i>І.А. Бержанір, Н.І. Гвоздеї, О.Т. Прокопчук</i>	ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	16
<i>М.А. Коротесєв</i>	МОНІТОРИНГ ЗАЙНЯТОСТІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ У НЕФОРМАЛЬНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ.....	22
<i>М.І. Мальований</i>	СТАН І ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НЕДЕРЖАВНОГО СОЦІАЛЬНОГО СТРАХУВАННЯ.....	29
<i>Л.Д. Тулуш, О.Т. Прокопчук</i>	КЛЮЧОВІ ЗМІНИ У МЕХАНІЗМІ СПРАВЛЯННЯ ПДВ З МЕТОЮ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРОВИРОБНИКІВ.....	39
<i>В. Ф. Невлад</i>	ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ ЕКОНОМІКИ.....	50
<i>О.Т. Прокопчук</i>	ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СПРАВ- ЛЯННЯ ПДВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ.....	56
<i>А.В. Мовчанюк</i>	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	68
<i>О.М. Світовий</i>	УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ОПЛАТУ ПРАЦІ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ.....	79
<i>О.С. Рибчак</i>	МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ОБСЯГУ ТІНЬОВОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	86
<i>О.С. Коваленко</i>	СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ ВИРОБНИЦТВА ПЛОДОЯГІДНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ.....	93

<i>С.М. Приліпко</i>	ПРАКТИЧНИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ І ПРОВЕДЕННЯ ПАСПОРТИЗАЦІЇ СІЛЬСЬКИХ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ УКРАЇНИ.....	101
<i>А.О. Ревуцька</i>	ДЕРЖАВНА ПІДТРИМКА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ТА ЇХ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ.....	111
<i>В. В. Асташова</i>	ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	120
<i>О.М. Грабова</i>	СУТНІСТЬ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ РИЗИКІВ.....	128
<i>О.М. Байрак</i>	ОСОБЛИВОСТІ ДЖЕРЕЛ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ..	134
<i>О.В. Коваленко</i>	ОСОБЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ В УПРАВЛІННІ БІЗНЕСОМ.....	140
<i>Н.О.Шевченко</i>	ОПТИМІЗАЦІЯ СИСТЕМИ БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ.....	146
<i>О.М. Гранченко, Л.В. Гранченко</i>	МАТЕРІАЛЬНО-ТЕХНІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРКАСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	152
<i>Т.В. Сокольська</i>	ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ КОНТРОЛІНГУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ...	162
<i>О.В. Сівоха</i>	КОНКУРЕНТНІ ПЕРЕВАГИ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ЧЕРЕЗ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ.....	168
<i>П.Ю. Курмаєв</i>	ПРОГРАМНІ МЕТОДИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	172

ЧАСТИНА 2

ЕКОНОМІКА

ДІАГНОСТИКА ФІНАНСОВОГО СТАНУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

І.А. БЕРЖАНІР, Н.І. ГВОЗДСЬ, О.Т. ПРОКОПЧУК, кандидати економічних наук

Досліджено сутність фінансового стану підприємства та доведено необхідність його проведення, а також обґрунтовано роль і місце показників комплексної оцінки фінансового стану підприємства. Проаналізовано показники фінансового стану аграрних підприємств Уманського району та досліджено фактори, що спричинили їх зміну.

Необхідність оцінки та прогнозування фінансового стану зумовлена збитковістю та неплатоспроможністю значної кількості підприємств АПК, незадовільною структурою їх капіталу. Реальне відображення фінансового стану підприємства ускладнюється недосконалими методичними підходами до його оцінки. Тому дослідження фінансового стану аграрних підприємств, а також чинників, що впливають на фінансові показники, є актуальною проблемою, вирішення якої дозволить більш кваліфіковано приймати рішення в управлінні фінансовою діяльністю підприємств.

Теоретичним та методологічним аспектам діагностики фінансового стану підприємств АПК присвячені праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів: К. Ізмайлової, А. Ковальова, М. Коробова, В. Клочан, Л. Лахтіонові, Ю. Лузана, О. Мец, Г. Савицької, А. Шеремета та інших вчених. Однак на сучасному етапі відсутня ефективна методика діагностики фінансового стану підприємства, яка б давала йому адекватну оцінку. Це зумовлено відсутністю досвіду вітчизняних підприємств у сфері здійснення фінансового аналізу діяльності підприємств, і як наслідок, відсутністю науково-практичних розробок щодо удосконалення методики аналізу фінансового стану підприємства.

Метою дослідження є аналіз теоретичних та методичних положень, удосконалення методів комплексної оцінки фінансового стану підприємств, які забезпечать стабільний розвиток підприємства.

Методика досліджень. Теоретичною та методологічною основою дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених-економістів, законодавчі та нормативно-правові акти України щодо оцінки фінансового стану підприємств. У процесі дослідження використано такі методи: монографічний, абстрактно-логічний, порівняння, аналізу та **синтезу**.

Результати досліджень. В умовах нестабільного зовнішнього середовища, постійного росту конкуренції ефективність діяльності суб'єктів господарювання залежить від їх фінансової стійкості. Це активізує проблему

комплексної оцінки фінансового стану кожного підприємства.

Фінансовий стан підприємства характеризується сукупністю показників, що виражають наявність, розміщення та використання фінансових ресурсів та є синтетичним виразником операційної, фінансової та інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання. Метою оцінки фінансового стану підприємства є визначення його здатності продовжувати фінансово-господарську діяльність, можливостей подальшого розвитку, забезпечення прибутковості та збільшення виробничого потенціалу.

Теоретичне визначення поняття „фінансовий стан підприємства” є принциповим з огляду на його подальше практичне використання, оскільки дослідження нормативних документів свідчить про відсутність єдиних підходів до трактування цього поняття. Існування розбіжностей у визначенні сутності поняття „фінансовий стан підприємства” спричиняє неоднозначність у здійсненні його оцінки на підприємстві.

Аналіз сучасної економічної літератури свідчить, що на сучасному етапі відсутня ефективна методика оцінки фінансового стану підприємства. Більшість підприємств використовують застарілі методи діагностики фінансового стану, яким властива вибіркова оцінка результатів діяльності суб'єкта господарювання, великий обсяг розрахунків та вихідних параметрів оцінки, що ускладнює процес оцінки фінансового стану підприємства.

Одним з найпоширеніших в практиці використаних методів оцінки фінансового стану підприємства є метод аналізу динаміки та структури показників фінансової звітності. Однак враховуючи те, що фінансова звітність являє собою сукупність абсолютних показників діяльності підприємства, аналіз цих даних призводить до нечіткості та можливої некоректної оцінки фінансового стану підприємства. Проте за допомогою цього методу можна сформулювати напрямки подальшого поглибленого аналізу фінансового стану підприємства за допомогою інших методів фінансового аналізу.

Існуючі методики оцінки фінансового стану не дозволяють достатньо адекватно та достовірно оцінити фінансову ситуацію на підприємстві, що призводить до зниження ефективності прийняття рішень. Тому виникає необхідність у комплексній оцінці фінансового стану підприємства, яка б дозволяла оперативно та якісно виявляти властивості фінансового стану підприємства.

Ще одним методом оцінки фінансового стану підприємства, що використовується в практиці зарубіжних підприємств, є коефіцієнтний метод. В сучасній економічній літературі представлено багато показників, що використовуються для оцінки фінансового стану суб'єктів господарювання. Зокрема, В.П. Ключан пропонує методику, за якою фінансовий стан вимірюється системою таких показників: абсолютної ліквідності, швидкої ліквідності, автономності (незалежності), покриття і рентабельності активів [1].

М.Я. Коробов зазначає, що фінансовий стан необхідно оцінювати ще і з позиції ймовірності банкрутства, оскільки розрахунок показників, що

впливають на банкрутство підприємства дозволяє своєчасно виявити недосконалість та попередити банкрутство підприємства [2]. Г.В. Савицька відносить до основних показників ще і ступінь фінансової незалежності підприємства (фінансової автономії) [3], а А.В. Череп та Л.А. Кириченко — показники ринкової вартості [4].

Не зважаючи на різноманітність поглядів щодо використання показників аналізу фінансового стану, фінансовий аналіз рекомендується здійснювати за такими напрямками: оцінка майнового стану, ліквідності, фінансової стійкості, ділової активності та рентабельності.

Динаміку показників фінансового стану аграрних підприємств Уманського району наведено в таблиці.

**Динаміка показників фінансового стану аграрних підприємств
Уманського району за роками**

Показники	Нормативне значення	2009 р.	2010 р.	2011 р.	Відхилення 2009 р. до 2010 р.(+,-)
Показники фінансової стійкості					
Коефіцієнт автономії	> 0,5	0,559	0,386	0,743	0,184
Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними засобами	> 0,1	0,862	0,366	1,722	0,860
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0,2–0,5	0,597	0,568	0,555	-0,042
Показники ліквідності					
Коефіцієнт покриття	1–1,5	1,862	1,366	2,722	0,860
Коефіцієнт швидкої ліквідності	> 1	0,914	1,085	1,385	0,471
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,2–0,35	0,030	0,015	0,107	0,077
Показники ділової активності					
Коефіцієнт оборотності активів	Тенденція до збільшення	0,305	0,391	0,442	0,137
Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Тенденція до збільшення	–	9,757	11,840	11,840
Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Тенденція до збільшення	0,534	0,880	0,850	0,316
Показники рентабельності					
Коефіцієнт рентабельності активів	Тенденція до збільшення	0,034	0,151	0,075	0,041
Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Тенденція до збільшення	0,060	0,340	0,143	0,083
Коефіцієнт рентабельності діяльності	Тенденція до збільшення	0,113	0,386	0,170	0,057

У 2009–2011 рр. серед показників фінансової стійкості коефіцієнт автономії збільшився (з 0,559 у 2009 р. до 0,743 у 2011 р.). Разом з тим,

загальний рівень забезпеченості оборотними засобами теж дещо збільшився у 2010 році до 1,722, забезпечуючи тим самим відповідний рівень їх фінансової стійкості.

Протягом останніх двох років незначно знизився коефіцієнт маневреності власного капіталу (0,597–0,555), що означає зменшення величини власних засобів підприємств, які знаходяться в мобільній формі та зниження можливостей в маневруванні цими засобами.

Найважливішою характеристикою діяльності підприємств вважають їх здатність виконати свої зобов'язання в момент настання строку платежів. Так, коефіцієнт абсолютної ліквідності (платоспроможності) є найбільш жорстким критерієм ліквідності підприємства і показує, яку частину короткострокових зобов'язань можна за необхідності погасити негайно. Як видно з даних таблиці 1, коефіцієнт абсолютної ліквідності в аграрних підприємств зріс за три роки на 0,860, проте у 2009–2011 рр. не відповідав нормативному значенню (1–1,5), що зумовлено недостатністю коштів для оплати всіх короткострокових зобов'язань і одночасного безперебійного здійснення процесу виробництва.

Звернемо увагу на невисокий рівень здатності аналізованих підприємств ліквідувати поточну заборгованість грошовитими коштами негайно (коефіцієнт абсолютної ліквідності). При нормативі 0,2–0,35 найменше його значення було у 2010 році (0,015), а в 2011 р. хоча дещо і підвищився, але є досить невисоким — 0,107. Основною причиною цього є високий рівень дебіторської заборгованості і, як наслідок, незначний обсяг оборотних коштів у сільськогосподарських підприємствах. При таких значеннях коефіцієнтів ліквідності підприємствам складно одержати кредити у банках.

Таким чином, рівень коефіцієнтів ліквідності не відповідає оптимальним значенням і свідчить про низьку платоспроможність агроформувань. Встановлені конкретні чинники такого розгармоніювання: неможливість відшкодування понесених витрат через відсутність паритету цін між продукцією агроформувань та матеріально-технічними ресурсами; високий рівень виробничих витрат, які виникають через технічну і технологічну відсталість; зниження обсягів виробництва через його збитковість та недостатність обігових коштів тощо [5].

В цілому ділова активність аграрних підприємств Уманського району Черкаської області протягом аналізованого періоду характеризувалася позитивними тенденціями зміни всіх груп показників (рис.).

Аналіз даних рис. 1 показав, що у 2007–2011 рр. коефіцієнт оборотності активів збільшився на 0,21, що свідчить про підвищення ефективності їх використання. Однак коефіцієнт оборотності позикового капіталу протягом аналізованого періоду зменшився на 0,17. Основною причиною цього є низька зацікавленість банків у кредитуванні аграрних підприємств, що зумовлено відсутністю у них ліквідної застави, нестача власних оборотних коштів тощо. У 2011 році коефіцієнт оборотності власного капіталу становив 0,86, що на 0,13

більше у порівнянні з 2007 р. і свідчить про збільшення питомої ваги власного капіталу в структурі джерел фінансування оборотних активів аграрних підприємств Уманського району.

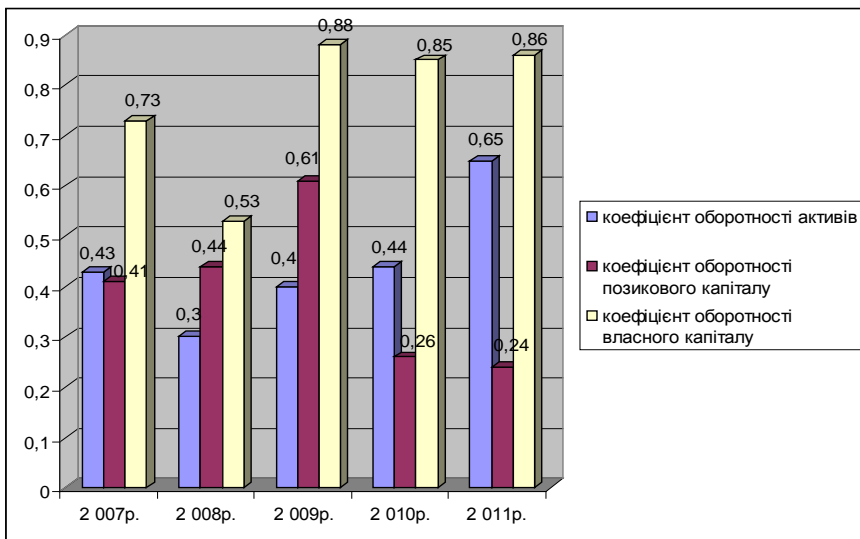

Рис. 1. Динаміка показників ділової активності аграрних підприємств Уманського району Черкаської області за роками

Одним із найважливіших індикаторів фінансового стану підприємства і, зокрема, ефективності використання ним оборотних засобів є показники рентабельності. З таблиці 1 видно, що показники фінансових результатів діяльності є досить низькими, що зумовлено високою собівартістю реалізованої продукції і є перешкодою стабільного відтворення виробництва. Це є свідченням низької ефективності вкладення коштів та нераціонального їх використання.

Висновки. Таким чином, нестійкий фінансовий стан аграрних підприємств, обмежені можливості держави в наданні підприємствам АПК прямої фінансової допомоги зумовлюють необхідність реформування аграрного сектора з одночасним залученням оборотних коштів фінансово-кредитних установ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ключан В.П. Діагностика фінансового стану сільськогосподарських підприємств / В.П. Ключан, В.Ф. Ключан, Н.І. Костаневич, А.Г. Костишко // Економіка АПК. — 2009. — № 4. — С. 86–90.

2. Коробов М.Я. Фінансово-економічний аналіз діяльності підприємств: [навч. посіб.] / М.Я. Коробов. — К.: Знання, 2000. — 378 с.
3. Савицкая Г.В. Анализ хозяйственной деятельности предприятия / Г.В. Савицкая. — Минск: Новое знание, 2002. — 704 с.
4. Череп А.В. Проблеми визначення фінансового стану підприємств в умовах фінансової кризи / А.В. Череп, Л.А. Кириченко // Актуальні проблеми економіки. — 2008. — № 6. — С. 233–236.
5. Гудзь О.Є. Сучасний вимір фінансового забезпечення виробничої діяльності агроформувань // О.Є. Гудзь / Облік і фінанси АПК. — 2008. — № 5. — С. 14–18.

Одержано 10.02.12

Характеризовано інвестиційну діяльність і її розвиток в Україні, а також встановлено інвестиційну привлекательність сільськогосподарських підприємств в регіоні. Исследованы источники формирования инвестиций, а также рассмотрены методы оценки экономической эффективности инвестиционной деятельности в сельском хозяйстве. Проанализированы условия инвестиционной деятельности в сельскохозяйственных предприятиях и определено ее экономическую эффективность. Обоснованы направления повышения экономической эффективности вложения инвестиций в сельскохозяйственные предприятия.

Ключевые слова: *інвестиції, інвестиційна діяльність, сільське господарство, інвестиційна привлекательність, інвестиційний клімат.*

The investment activity and its development in Ukraine were characterized, as well as investment attractiveness of agricultural enterprises in the region was established. The sources of investments forming were researched and methods of the appraisal of economic efficiency of investment activity in agriculture were considered. The conditions of investment activity at the agricultural enterprises were analyzed and its economic efficiency was determined. The directions for increasing the economic efficiency of investments in agricultural enterprises were grounded.

Key words: *investments, investment activity, agriculture, investment attractiveness, investment climate.*